

Repertoriul jurisprudenței

Cauza C-606/19

MA
împotriva
Ibercaja Banco SA

(cerere de decizie preliminară formulată de Audiencia Provincial de Zaragoza)

Hotărârea Curții (Marea Cameră) din 17 mai 2022

„Trimitere preliminară – Directiva 93/13/CEE – Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Principiul echivalenței – Principiul efectivității – Procedură de executare ipotecară – Caracter abuziv al clauzei care stabilește nivelul nominal al dobânzilor moratorii și al clauzei privind exigibilitatea anticipată care figurează în contractul de împrumut – Autoritate de lucru judecat și decădere – Pierdere a posibilității de a invoca caracterul abuziv al unei clauze contractuale în fața unei instanțe – Competența de control din oficiu a instanței naționale”

1. *Protecția consumatorilor – Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Directiva 93/13 – Procedură de executare ipotecară – Imposibilitatea instanței naționale de a aprecia, din oficiu sau la cererea unui consumator, caracterul abuziv al clauzelor unui contract în cadrul acestei proceduri sau într-o procedură subsecventă – Efectul autorității de lucru judecat și al decăderii – Examinare din oficiu a caracterului abuziv al acestor clauze cu ocazia deschiderii procedurii de executare ipotecară – Inexistența unei mențiuni explicite și a unei motivări în privința acestei examinări – Inadmisibilitate*
[Directiva 93/13 a Consiliului, art. 6 alin. (1) și art. 7 alin. (1)]

(a se vedea punctele 37-39, 41, 42 și 47-52 și dispozitiv 1)

2. *Protecția consumatorilor – Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Directiva 93/13 – Procedură de executare ipotecară – Imposibilitatea instanței naționale de a aprecia, din oficiu sau la cererea unui consumator, caracterul abuziv al clauzelor unui contract după finalizarea acestei proceduri și vânzarea bunului către un terț – Admisibilitate – Condiție – Posibilitatea consumatorului în cauză de a invoca caracterul abuziv al acestor clauze într-o procedură subsecventă și de a obține repararea prejudiciului cauzat prin aplicarea lor*
[Directiva 93/13 a Consiliului, art. 6 alin. (1) și art. 7 alin. (1)]

(a se vedea punctele 55-59 și dispozitiv 2)

Rezumat

Curtea a fost sesizată cu cinci cereri de decizii preliminare, provenite de la instanțe spaniole (Ibercaja Banco, C-600/19, și Unicaja Banco, C-869/19), italiană (SPV Project 1503, C-693/19 și C-831/19) și, respectiv, română (Impuls Leasing România, C-725/19), toate privind interpretarea Directivei privind clauzele abuzive¹.

Aceste cereri se înscriu în cadrul unor proceduri de natură diferită. Astfel, cererea în cauza Ibercaja Banco privește o procedură de executare silită ipotecară în care consumatorul nu a formulat nicio contestație, iar dreptul de proprietate asupra bunului ipotecat a fost deja transferat unui terț. În cauza Unicaja Banco, cererea a fost introdusă într-o procedură de recurs declanșată în urma Hotărârii Gutiérrez Naranjo și alții². La rândul lor, cererile în cauzele conexe SPV Project 1503 privesc proceduri de executare silită întemeiate pe titluri executorii care au dobândit autoritate de lucru judecat. În sfârșit, cererea în cauza Impuls Leasing România se înscrie în contextul unei proceduri de executare silită desfășurate pe baza unui contract de leasing financiar care constituie titlu executoriu.

Prin intermediul celor patru hotărâri pronunțate în Marea Cameră, Curtea își dezvoltă jurisprudența cu privire la obligația și la competența instanței naționale de a examina din oficiu caracterul abuziv al clauzelor contractuale în temeiul Directivei privind clauzele abuzive. În această privință, ea aduce precizări cu privire la interacțiunea dintre principiul autorității de lucru judecat și decădere, pe de o parte, și controlul jurisdicțional al clauzelor abuzive, pe de altă parte. În plus, Curtea se pronunță cu privire la întinderea acestui control în cadrul unor proceduri accelerate de recuperare a datoriilor consumatorilor, precum și cu privire la relația dintre anumite principii procedurale consacrate de legislațiile naționale în materie de apel și competența instanței naționale de a examina din oficiu caracterul abuziv al clauzelor contractuale.

Aprecierea Curții

În primul rând, Curtea precizează legătura dintre principiul autorității de lucru judecat și competența instanței de executare de a examina din oficiu, în cadrul unei proceduri de somație de plată, caracterul abuziv al unei clauze contractuale care constituie temeiul acestei somații.

În această privință, Curtea statuează că Directiva privind clauzele abuzive³ se opune unei reglementări naționale potrivit căreia, în cazul în care o somație de plată nu a făcut obiectul unei contestații formulate de debitor, instanța de executare nu poate, pentru motivul că autoritatea de lucru judecat pe care o are somația respectivă acoperă implicit validitatea clauzelor amintite, să controleze eventualul caracter abuziv al clauzelor care constituie temeiul somației menționate. Mai precis, o reglementare potrivit căreia se consideră că a avut loc o examinare din oficiu a caracterului abuziv al clauzelor contractuale și că aceasta are autoritate de lucru judecat chiar și în lipsa oricărei motivări în acest sens într-o decizie prin care se emite somația de plată poate să lipsească de conținut obligația instanței naționale de a efectua o examinare din oficiu a

¹ Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273, denumită în continuare „Directiva privind clauzele abuzive”).

² Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții (C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980). În hotărârea respectivă, Curtea a considerat în esență că jurisprudența națională a Tribunal Supremo (Curtea Supremă, Spania) care impunea o limitare în timp a restituirii sumelor pe care consumatorii le-au plătit în mod nejustificat către bănci pe baza unei clauze abuzive cunoscute sub numele de „clauză prag” era contrară articolului 6 alineatul (1) din Directiva privind clauzele abuzive și, prin urmare, consumatorii au dreptul la restituirea integrală a acestor sume în temeiul dispoziției respective.

³ În special, articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din această directivă.

caracterului eventual abuziv al acestor clauze. Într-un asemenea caz, cerința unei protecții jurisdicționale efective impune ca instanța de executare să poată aprecia, inclusiv pentru prima dată, caracterul eventual abuziv al clauzelor contractuale care au servit drept temei al somației. Faptul că, la data la care somația a rămas definitivă, debitorul nu cunoștea că putea fi calificat drept „consumator” în sensul directivei menționate este lipsit de relevanță în această privință.

În al doilea rând, Curtea examinează interacțiunea dintre principiul autorității de lucru judecat, decădere și competența instanței naționale de a examina din oficiu caracterul abuziv al unei clauze contractuale în cadrul unei proceduri de executare ipotecară.

Pe de o parte, Curtea arată că Directiva privind clauzele abuzive⁴ se opune unei legislații naționale care, din cauza autorității de lucru judecat și a decăderii, nu permite nici instanței să examineze din oficiu caracterul abuziv al clauzelor contractuale în cadrul unei proceduri de executare ipotecară, nici consumatorului să invoce, după expirarea termenului de formulare a contestației, caracterul abuziv al acestor clauze în cadrul respectivei proceduri sau în cadrul unei proceduri declarative subsecvente. Această interpretare a directivei este aplicabilă în cazul în care clauzele amintite au făcut obiectul unei examinări din oficiu la momentul deschiderii procedurii de executare ipotecară fără ca această examinare să fie menționată explicit sau motivată în decizia de încuviințare a executării ipotecare și fără ca această din urmă decizie să indice că o astfel de examinare nu va mai putea fi repusă în discuție în lipsa unei contestații. Astfel, în măsura în care nu a fost informat cu privire la existența unei examinări din oficiu a caracterului abuziv al clauzelor contractuale în decizia de autorizare a executării ipotecare, consumatorul nu a putut aprecia în deplină cunoștință de cauză necesitatea de a introduce o cale de atac împotriva acestei decizii. Or, un control eficient al caracterului eventual abuziv al clauzelor contractuale nu poate fi garantat dacă autoritatea de lucru judecat ar privi și hotărârile judecătorești care nu menționează efectuarea unui astfel de control.

Pe de altă parte, Curtea consideră în schimb compatibilă cu aceeași directivă⁵ o legislație națională care nu permite unei instanțe naționale, care acționează din oficiu sau la cererea consumatorului, să examineze caracterul eventual abuziv al clauzelor contractuale odată ce garanția ipotecară a fost executată, bunul ipotecat a fost vândut, iar dreptul de proprietate asupra acestui bun a fost transferat unui terț. Această concluzie este însă supusă condiției ca respectivul consumator, al cărui bun ipotecat a fost vândut, să poată să își valorifice drepturile în cadrul unei proceduri subsecvente, în scopul de a obține repararea prejudiciului financiar cauzat prin aplicarea clauzelor abuzive.

În al treilea rând, Curtea examinează legătura dintre anumite principii procedurale naționale care reglementează procedura de apel, precum principiile disponibilității, congruenței și interzicerii *reformatio in peius*, și competența instanței naționale de a examina din oficiu caracterul abuziv al unei clauze.

În această privință, ea consideră că Directiva privind clauzele abuzive⁶ se opune aplicării unor astfel de principii procedurale naționale, în temeiul cărora o instanță națională, sesizată cu un apel împotriva unei hotărâri care limitează în timp restituirea sumelor plătite în mod nejustificat de consumator în temeiul unei clauze declarate abuzive, nu poate să invoce din oficiu un motiv întemeiat pe încălcarea unei dispoziții a acestei directive și să dispună restituirea totală a sumelor respective, în cazul în care lipsa contestării acestei limitări în timp de către consumatorul vizat nu

⁴ *Idem.*

⁵ *Idem.*

⁶ În special articolul 6 alineatul (1) din această directivă.

poate fi atribuită unei pasivități totale din partea acestuia. În ceea ce privește cauza principală cu care este sesizată instanța de trimitere, Curtea precizează că lipsa unui apel din partea consumatorului vizat într-un termen adecvat putea fi imputată faptului că termenul său de apel expirase deja la momentul pronunțării Hotărârii Gutiérrez Naranjo și alții, prin care Curtea a considerat incompatibilă cu directiva menționată jurisprudența națională care limitează în timp efectele restitutorii legate de constatarea caracterului abuziv al unei clauze contractuale. Prin urmare, în cauza principală, consumatorul vizat nu a făcut dovada unei pasivități totale prin faptul că nu a declarat apel. În aceste împrejurări, aplicarea principiilor procedurale naționale care îl privează de mijloacele care îi permit să își valorifice drepturile în temeiul Directivei privind clauzele abuzive este contrară principiului efectivității, întrucât ea este de natură să facă imposibilă sau excesiv de dificilă protecția acestor drepturi.

În al patrulea și ultimul rând, Curtea analizează competența instanței naționale de a examina din oficiu caracterul abuziv al clauzelor unui titlu executoriu atunci când este sesizată cu o contestație la executarea acestui titlu.

În această privință, ea consideră că Directiva privind clauzele abuzive⁷ și principiul efectivității se opun unei legislații naționale care nu permite instanței de executare a unei creanțe, sesizată cu o contestație la această executare, să aprecieze, din oficiu sau la cererea consumatorului, caracterul abuziv al clauzelor unui contract care constituie titlu executoriu, din moment ce instanța de fond, care poate fi sesizată cu o acțiune distinctă de drept comun în vederea examinării caracterului eventual abuziv al clauzelor unui asemenea contract, nu poate suspenda procedura de executare până la pronunțarea unei hotărâri pe fond decât în urma plății unei cauțiuni, de exemplu calculată pe baza valorii obiectului acțiunii, la un nivel care poate descuraja consumatorul să introducă și să mențină o asemenea acțiune. În ceea ce privește această cauțiune, Curtea precizează că costurile pe care le-ar presupune o acțiune în justiție în raport cu quantumul creanței contestate nu trebuie să fie de natură să descurajeze consumatorul să sesizeze instanța. Or, este probabil ca un debitor care nu își execută obligația de plată să nu dispună de resursele financiare necesare pentru a constitui garanția cerută. Această situație se regăsește cu atât mai mult atunci când valoarea obiectului acțiunilor formulate depășește semnificativ valoarea totală a contractului, așa cum pare să fie situația în litigiul principal.

⁷ În special articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din această directivă.